

“Prilozi” sadrže preostale tablice i grafikone s podacima o polaznicima pučkih škola Banske Hrvatske, broju učenica, broju učiteljica, broju viših djevojačkih škola, o vjerskom, etničkom i socijalnom statusu učenica. Sveukupno je knjiga opremljena sa 65 tablica i tri grafikona.

Na kraju se nalazi iscrpan popis izvora i literature (str. 205. – 217.) te kazalo osobnih imena i geografsko kazalo.

Ovo je djelo vrijedan doprinos povijesti žena u Hrvatskoj i povijesti hrvatskoga školstva u kojem autor na zanimljiv način spaja dvije grane svojega profesionalnog interesa – povijest i filozofiju. Vješto ispreplećući statističke podatke i memoarsku građu, autor nam približava svijet učenica i učiteljica na razmeđu 19. i 20. stoljeća.

Marijana Ivanković Škrinjar

Kako se kroz mala vrata uspjelo progurati ideju priličnih dimenzija. Prikaz knjige:
Izlet u muzej na mala vrata : prema teoriji slikovnice

Diana Zalar, Antonija Balić Šimrak i Stjepko Rupčić. *Izlet u muzej na mala vrata : prema teoriji slikovnice.* Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014., 113 str. Dvojezično: hrvatski i engleski. Snježana Radovanlija Mileusnić. *Zašto muzeji objavljuju slikovnice* [predgovor] (1-5); *O autorima: Diana Zalar* (96-98), *Antonija Balić Šimrak* (99-101), *Stjepko Rupčić* (102-103), *Literatura* (104-105), *(P)opis slikovnica* [s omotnim ilustracijama sve 32 slikovnice] (106-113).

Jednom je američki teoretičar dječje književnosti Perry Nodelman, želeći pokazati koliko griješimo smatrajući dječju slikovnicu najjednostavnijom formom knjige koju je uopće moguće ponuditi djetetu, raščlanio nasumce odabranu slikovnicu i pokazao kako se ta naizgled jednostavna forma razlistava u kompleksni tekst u kojem se pojavljuje na desetke kodova koje smo, mi odrasli, spremni smatrati prirodnom danošću iako je posve očito da su oni kulturno i povijesno uvjetovani. Tako Nodelman pokazuje kulturnu uvjetovanost od najjednostavnijih kodova, od toga kako držimo i listamo knjigu, do onih složenih, do toga kako promatramo crtež, što je sve ugrađeno u crtež: povijest perspektive, karikaturnoga crteža, kako spajamo elemente slike i teksta itd. Suočivši nas sa svim onim na što nesvjesno računamo dok prostodušno pružamo djetetu slikovnicu, Nodelman nas pomalo i posramljuje. Odjednom previše očiglednim postaje naše arogantno neznanje dok samouvjereno govorimo o slikovnicama, najjednostavnijoj vrsti knjiga u dječjoj književnosti.

Autori knjige *Izlet u muzej na mala vrata* Diana Zalar, Antonija Balić Šimrak i Stjepko Rupčić učinili su nešto posve slično Nodelmanu: otkrili su, svojim istraživanjem muzejske slikovnice koja se također bila uzimala zdravo za gotovo, da nismo bili svjesni jednog velikog i zanimljivog istraživačkog područja.

Zadržimo se na trenutak na pripovjednim tekstovima. Kakav je odnos ilustrirane knjige i slikovnice? Često se kaže da je u ilustriranoj knjizi ilustracija podređena tekstu,

ali u čemu se ta podređenost manifestira, redovito nam nije objašnjeno, kao što nam nije objašnjeno kako to u slikovnici ilustracija dominira nad tekstem. Radi li se na-prosto o tome da jedan od čimbenika prekriva veću površinu knjige: tekst ili slika? Pa bismo ondje gdje ima više kvadratnih centimetara ilustracija govorili o slikovnicama, a gdje preteže tekst o ilustriranoj knjizi? Ma koliko ilustracija neka knjiga imala, čitatelj jasno osjeća kada se radi o slikovnici a kada o ilustriranoj knjizi. Stoga, imala knjiga ne znam koliko ilustracija, ona će ostati ilustrirana knjiga ili će pak biti slikovnica kada se ilustracija i tekst nađu u specifičnom međuodnosu.

U ilustriranoj knjizi ilustracija ne smije doprinijeti nikakvom bitnom novosti razumijevanju knjige. Verbalni tekst ilustrirane knjige mora biti razumljiv sam iz sebe. Ilustracija ne može doprinijeti kakvim novim saznanjem koje će iz posve novoga kuta osvijetliti značenja u tekstu. Uzmimo primjer: ilustracija *Regoča* ne smije unijeti neki radikalno novi podatak koji već ne bi postojao u tekstu. Ako bi ilustracija svejedno doprinijela, nekim posve novim podatkom, razumijevanju *Regoča*, više ne bismo imali *Regoča* Ivane Brlić-Mažuranić nego neki posve novi tekst: ilustratorovu interpretaciju *Regoča*. Takav bi *Regoč* imao drugačiji smisao od *Regoča* Ivane Brlić-Mažuranić i bio bi novo samosvojno djelo.

U slikovnici su pak upravo podaci sadržani u ilustraciji oni na koje računa čitatelj/gledatelj. Uz podatke iz teksta, esencijalni podaci bitni za razumijevanje slikovnice do-bit će se iz likovnog dijela. Bez ilustracija čitatelj/gledatelj ne može sklopiti cjelovito značenje pripovjedne slikovnice. Slikovnicu je nemoguće razumjeti samo iz njezina teksta, a ilustriranu knjigu jest. Zato je korisnik ilustrirane knjige primarno čitatelj, a korisnik slikovnice čitatelj/gledatelj.

Gdje se tu nalazi muzejska slikovnica? Možemo li i nju opisati u ovim terminima ako muzej, za potrebe ovog prikaza, shvatimo kao uređenu i izloženu zbirku materijalnih predmeta?

Muzejska slikovnica – za razliku od one čiju predodžbu koristimo u standardnom opisu nenamjenske slikovnice – osim što, kao i nenamjenska, ima i tekst i sliku, ima još nešto: muzejska slikovnica ima i muzejsku građu kao dodatni neophodni ilustrativni element i ilustracije i teksta. Naime, ako u standardnoj slikovnici ilustracija doprinosi razumijevanju posve novim podacima u odnosu na tekstualne podatke, u muzejskoj slikovnici tu je, osim ilustracije i teksta, i muzejski predmet na koji se i tekst i slika slikovnice odnose. Tek u zajedništvu s eksponatom tekst i slika muzejske slikovnice ostvaruju puni smisao slikovnice. U muzejskom su predmetu sadržani autonomni podaci koji će slikovnici tek dati puni smisao. Bez izložka, sama za sebe, muzejska slikovnica ne funkcionira. Tek ispred eksponata i slika i tekst slikovnice zadobivaju svoj puni smisao. Jer da nije tako, da je muzejska slikovnica razumljiva i sama za sebe bez muzejske građe ispred sebe, svima bismo dijelili slikovnice, a muzeje bismo mogli zatvoriti.

U muzejskoj slikovnici dakle imamo tekst, ilustraciju i muzejski predmet na koji se ta slikovnica odnosi. Odjednom slikovnicu više ne samo čitamo i gledamo, nego joj moramo i prilaziti, razgledati je, obilaziti, zagledati se u detalje i odmicati se da uhvatimo cjelinu. Jer dio muzejske slikovnice je i eksponat na koji se slikovnica odnosi. Eksponat nije naprosto predmet kao svaki drugi predmet u našoj okolini. Muzejski

je predmet nešto što, da tako kažem, opipavamo pogledom. Mi predmet ne samo gledamo, mi ga dodirujemo, doživljavamo njegovu predmetnost. Dakle, korisnik ilustrirane knjige je čitatelj, korisnik slikovnice je čitatelj/gledatelj, a korisnik muzejske slikovnice čitatelj/gledatelj/iskusitelj predmetnosti.

Danas, u ovom virtualnošću opsjednutom svijetu, nekomu bi se moglo učiniti da je posve anakrono tražiti poveznice dvaju starih medija: slikovnice i muzeja. Sve je na ekranu, ekran je glavni izvor dječjega iskustva. I ne samo da je glavni, on je i najopojniji izvor, gdje je sve pristupačno baš koliko i tipka na računalo. Pritom su predmeti, odnosi, udaljenosti, svjetovi izgubili svoje glavno svojstvo, svoju realnu veličinu. A baš je osobito važno da dijete stvari izmjeri prema svojoj dječjoj veličini, da ih procesuiru u svojoj dječjoj mašti i da ih pohrani u svojem dječjem iskustvu.

Zato se okretanje predmetu i slikovnici čini kao dobitna kombinacija u lepezi onoga što se danas nudi djeci.

Diana Zalar, Antonija Balić Šimrak i Stjepko Rupčić otvorili su ovo iznimno zanimljivo područje istraživanja, udarajući pritom sami prve taktove i naznačujući u kojem bi smjeru trebalo krenuti.

Glavninu knjige napisala je idejna začetnica projekta proučavanja muzejske slikovnice Diana Zalar u dva poglavlja: “O iznenađujuće sadržajnom izletu u muzej: na mala vrata” (str. 6-25) i “Hrvatska muzejska slikovnica kao čuvar baštine” (str. 26-69). Zalar nas lako i veselo provodi kroz kratku povijest rada njezina maloga tima koji istražuje muzejske slikovnice, često prožetu anegdotama i skretanjima koja nikada ne možemo zamjeriti jer su previše zabavna i zanimljiva. Diana Zalar također nas je uputila u hrvatsku društvenu, nakladničku i recepcijsku scenu, koja čini prirodni okvir nastanka slikovnica. Provela nas je i recentnom produkcijom hrvatskih slikovnica i izlaganje zaključila vlastitom tipologijom muzejske slikovnice.

Antonija Balić Šimrak autorica je poglavlja “Slikovnica složena igra” (str. 70-83), u kojem je postavila zanimljivu tipologiju muzejskih slikovnica polazeći od stilova njihova ilustriranja i oblikovanja, pa nalazi: autorsku slikovnicu, dizajnersku, tradicionalnu i onu s dječjim crtežima. Raščlanjujući slikovnice, Balić Šimrak zapravo ističe osobitosti svake od vrsta i stvara svojevrstnu poetiku muzejske slikovnice.

U poglavlju “Slikovnica i jest i nije dječja knjiga” (str. 84-95) Stjepko Rupčić je na zanimljiv način predstavio povijest slikovnice u krokiju iz engleske perspektive i pokazao gdje se tu nalazi hrvatska slikovnica, pružajući svježe uvide iz prve, stvaralačke ruke budući da je i sam autor uspjelih slikovnica.

Knjiga *Izlet u muzej na mala vrata : prema teoriji slikovnice* nije samo sadržajno inovativna, ona je i lijepa knjiga. Kvadratičan veliki format (25 cm × 24 cm) već na neki način sugerira temu knjige: slikovnicu. Tekst teče dvostupčano (hrvatski u lijevom stupcu, engleski u desnom), s tim da su stupci na engleskom u boji. Autorica naslovnice i dizajna je Antonija Balić Šimrak.

Autorima na kraju treba zahvaliti ne samo na istraživačkoj invenciji i očiglednom uloženom trudu nego, u ovom bezvoljnom i sivom vremenu, i na poduzetnosti i oduševljenju kojima su natopljene stranice ove knjige.